

کرونا، کووید-۱۹ وجغرافیا

دکتر سیاوش شایان

تعریف

از انسان را
به چالش بکشد
و وی را منزوی و از
اجتماع دور کند.

یادتان هست این ویروس
از کجا فعالیت خود را آغاز کرد؟
فکر می‌کنم همه جغرافی‌دانان و
جغرافی‌خوانان به راحتی می‌توانند نقطه
شروع کرونا و بیماری کووید-۱۹ را در ذهن
خود روی نقشه ذهنی‌شان از قاره آسیا و در کشور
چین مجسم کنند. این ویروس کوچک و مرموز پس از
مبتلا کردن بسیاری از مردم کشور چین به نواحی پیرامون آن
هم سری زد و سپس در قاره آسیا به جولان خود ادامه داد و به
غرب آسیا و آن‌گاه به ایران رسید. سپس راهی اروپا شد و پس از مبتلا
کردن گروه عظیمی از مردم به بیماری خاص خود به غرب این قاره
رسید و از آنجا راهی جایی شد که در میان جغرافی‌دانان قدیم به بر
جدید (خشکی جدید) یا قاره آمریکا معروف است. این ویروس کوچک
چگونه توانست اقیانوس اطلس را با آن پهنای وسیع در نوردد و خود را
به شرق آمریکا، نواحی مرکزی آن، آمریکای مرکزی و جنوبی برساند؟
جابه‌جایی این ویروس در خشکی جدید جغرافی‌دانان (قاره آمریکا)
تا چه حد با مسیر مکتشفان سرزمین‌های جدید در قرن چهاردهم و
پانزدهم و پس از آن انطباق داشته است؟! این ویروس مرموز چگونه از

نمی‌دانیم شما در چه زمانی این مطلب را
مطالعه می‌کنید، اما می‌دانیم اکنون که این
سخن سردبیر را می‌نویسیم (انتهای مردادماه ۱۳۹۹)
نزدیک به بیست میلیون نفر به وسیله ویروس ناشناخته و
مرموز کرونا به بیماری کووید-۱۹ مبتلا شده‌اند که تقریباً
نیمی از آنان تا حالا بهبود یافته و حدود ۷۰۰ هزار نفر جان خود را
از دست داده‌اند. یعنی هفتصد هزار نفر شامل پدر، مادر، برادر، خواهر
یا بستگان دیگر افراد از این طریق به سرای باقی شتافته‌اند.

وضعیت این ویروس و بیماری آن، امروز چگونه است؟ آیا بشر توانسته
است آن را کنترل یا واکسنی برای آن تهیه کند؟ و آیا واکسن‌های
ساخته‌شده می‌تواند کارساز باشد؟ آیا انسان گمان می‌کرد با همه
تجربیات و فناوری‌های پیشرفته دنیای امروز و با امکانات بهداشتی
و درمانی وسیعی که در اختیار دارد نتواند از پس این ویروس
میکروسکوپی که توانایی جهانی دارد، برآید؟! ویروس کرونا
تغییرات بسیاری با خود برای اهل زمین به همراه
آورده است. تقریباً همه مردم دنیای امروز می‌دانند
روش اولیه مقابله با آن پس از شست‌وشوی
دست‌ها، دوری گزیدن از اجتماع است!
آن چیزی که در تعریف انسان از
آن تاکنون استفاده می‌شد:

«انسان موجودی اجتماعی
است!» به نظر می‌آید
این ویروس قصد
داشته و دارد
که این

نقشه‌های مکتشفان جغرافیایی خود را به سرزمین‌های دور آمریکای لاتین، آفریقا و دوردست‌ها رساند؟!

تا امروز که داریم برای شما می‌نویسیم، ویروس مجدداً به چین وارد شده و بیماری کرونا دوباره در این سرزمین و در کشور ما رو به گسترش است! اکنون به‌راحتی با دیدن و بررسی یک کره جغرافیایی می‌توان دید که این ویروس، بدون هواپیماهای تندرو و جت‌ها و ماهواره‌ها، یک دور کامل به دور زمین چرخیده و به قول جغرافی‌دانان، استوای زمین را با حدود ۴۰ هزار کیلومتر مسافت پیموده است. شاید تا زمانی که شما این مطلب را می‌خوانید کرونا دور بعدی خود را به سرزمین‌های غربی آغاز کرده یا پایان داده باشد! این طور نیست؟

کرونا فقط مرگومیر، بیماری، انزوای اجتماعی، فاصله اجتماعی، قرنطینه، تعطیلی کسب‌وکار و آموزش را با خود در سرتاسر زمین منتشر نکرده است. این ویروس با وجود پیامدهای منفی، نکات مثبتی نیز به همراه داشته است؛ پس این همه کرونا را ملامت نکنیم. بد نیست به برخی نکات مثبت کرونا هم توجه داشته باشیم، از جمله:

• **توجه مردم دنیا به علم و دستاوردهای علمی و پژوهش:** در دوره یک‌هفته‌ای کرونا، میلیون‌ها بار مردم سراسر جهان از این ویروس سخن گفتند و درباره آن جست‌وجو کردند. از موتورهای جست‌وجو استفاده کردند و میلیون‌ها بار از گوگل و سایر موتورهای جست‌وجوی اینترنتی (شبکه جهانی ارتباطی) خواستند تا اخبار و مطالب و مقالات علمی درباره این ویروس و بیماری کووید-۱۹ را در اختیارشان قرار دهد. تاکنون چنین هجومی به مطالب علمی از سوی مردم عادی در دنیا سابقه نداشته است.

• **توجه به بهداشت فردی و اجتماعی:** مردم جهان در دوران کرونا بیشترین توجه خود را از قرون گذشته تاکنون به بهداشت فردی و اجتماعی انجام دادند. صدها بار دست‌های خود را شستند و هزاران بار ماسک به‌صورت زدن و میلیون‌ها بار فاصله اجتماعی (قرنطینه) را رعایت کردند و تقریباً به دوران غارنشینی (خانه‌نشینی) بازگشتند و گزاره «انسان موجودی اجتماعی است» را به چالش کشیدند.

• **تأثیرات اقتصادی:** حتماً شما هم یا خود تحت تأثیر پیامدهای تعطیلی کامل یا کوتاه‌مدت ناشی از فاصله اجتماعی شده‌اید یا اخبار و تحلیل‌های مرتبط با آن را از شبکه‌های اجتماعی یا رسانه‌های گروهی دیده و خوانده‌اید.

• تأثیرات جغرافیایی:

- توجه به علم جغرافیا از طریق پیگیری اخبار گسترش کرونا و بیماری کووید-۱۹ در قاره‌ها و سرزمین‌های دور و نزدیک که با نمایش نقشه‌های جغرافیایی، تصاویر محیط‌های جغرافیایی دیگر همراه بوده‌اند.

- توجه به سرزمین‌های دیگر با آب‌وهواها و محیط‌های جغرافیایی متفاوت با کشورها و بحث درباره ابتلای به بیماری

ویروس

کرونا با

توجه به گرما

و سرمای هوا یا

رطوبت و خشکی هوا در

مقایسه با کشور ما.

- تأثیر فاصله‌گذاری اجتماعی

و توقف کامل یا توقف فعالیت‌های

انسان بر بازگشت فرایندهای محیط طبیعی

به حالت تقریباً نرمال به علت کاهش تولید

گازهای گلخانه‌ای یا کاهش رفت‌وآمدها و استفاده از

سوختهای فسیلی و بهبود نسبی آب‌وهوا به همین علت

- توقف برخی از کارخانه‌ها و کارگاه‌ها و کاهش تولید پساب

و فاضلاب‌های صنعتی و کم شدن ورود آن‌ها به آب رودخانه‌ها،

دریاچه‌ها و دریاها و در نتیجه بهبود نسبی آلودگی آب‌ها.

- کاهش بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع و بازگشت این پهنه‌ها به

شرایط نسبی طبیعی بر اثر کم شدن دخالت انسان در آن‌ها و قطع

درختان و بهره‌برداری از مراتع و زمین‌های کشاورزی.

- کاهش فعالیت‌های انسان در زمینه امور مهندسی (سدسازی،

جاده‌سازی)

تخریب زمین‌های کشاورزی و تبدیل آن‌ها به شهرها و روستا و ...)

و در نتیجه، بازگشت روند عادی به فرسایش محیطی و جابه‌جایی و

نقل و انتقال رسوبات از مناطق مرتفع به مناطق پست (دشت‌ها و

جلگه‌ها و سواحل).

به نظر می‌رسد این فهرست نسبتاً طولانی از خدمات (!) کرونا به

محیط و جغرافیا را باز هم می‌توان ادامه داد. اما در میان همه این موارد

مثبت، به گمان ما آموزش جغرافیا از طریق مجازی، راهی نو برای

انتقال دانش‌ها، مهارت‌ها و ارزش‌های جغرافیا به نسل جوان گشود؛

هزاران معلم و دبیر جغرافیا با استفاده از شیوه‌های آموزش مجازی

سعی کردند جای خالی دانش‌آموزان را در کلاس‌های درس، با پر

کردن فضای مجازی از طریق رایانه‌ها، لپ‌تاپ‌ها و تلفن‌های همراه پر

کنند و آنان را همچنان در کلاس‌های بدون در و دیوار و سقف مشغول

آموزش جغرافیا و آموختن جغرافیا کنند. درست است که در این دوره

دبیران و معلمان جغرافیا ده‌ها ساعت بیشتر با سیستم‌ها و نرم‌افزارها

و دستگاه‌ها سروکار زدند تا محتوای آموزش جغرافیایی مناسبی به

دانش‌آموزان عرضه کنند، درست است که پاسخ‌گویی‌های شبانه‌روزی

از طرق مختلف به دانش‌آموزان باعث شب‌نخوابی‌ها و گرفتن وقت

استراحت دبیران شد، اما در عوض، تجربیات جالبی در آموزش مجازی

جغرافیا و سایر دروس برای این دبیران ارجمند به همراه داشت که

به این گرفتاری‌ها می‌ارزید. تا نظر شما چه باشد؟! اوضاع کرونا امروز

چطور است؟ دستاوردهای جدید این ویروس چیست؟